

Пацьора Жанна Володимирівна,

аспірантка освітньо-наукової програми доктора філософії 291

"Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії"

Навчально-наукового інституту міжнародних відносин

Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ)

СУЧАСНІ КОМУНІКАЦІЙНІ МОДЕЛІ В КОНТЕКСТІ УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Діалог цивілізацій передбачає формування таких механізмів комунікації, які дозволяють за наявності різних інтересів досягати мети кожним учасником відносин, при цьому не завдаючи шкоди іншим. Важливим механізмом консолідації українського суспільства в повоєнні роки виступає науково обґрунтована комунікаційна політика, напрям якої має утверджувати національну ідентичність як стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями.

Незавершена модернізація соціокультурного середовища, вузьке трактування стратегічних комунікацій і як наслідок недосконала відповідна політика [1], відсутність запровадження неопарадигми національної безпеки [2] формують достатній багатозаровий пласт наукових завдань, які мають вирішуватися комплексно на засадах міждисциплінарної методології, утім з урахуванням інтеракціонізму і комунікативної природи взаємодії.

Рівень освіченості, особиста відповідальність, рівень готовності до ресоціалізації військових — вагомі компоненти національної ідентичності. Важливими також виступають питання формування довіри до влади, її прозорість, антикорупційність, національна спрямованість, стратегування

курсу державної політики, утвердження серед бюрократичного апарату державницького мислення, діджиталізація державної політики [3]. Війна зруйнувала не лише чимало соціальних та комунікаційних патернів, а й створила умови для розвіювання міфологеми про патерналістську природу комунікацій в українському суспільстві як домінуючий рушій його розвитку, розвіяла значною мірою міф про розділеність та багатошаровість і неоднорідність національної ідентичності.

Популізм, демагогія та інші ментально-аксіологічні анахронізми лишаються в минулому і наразі постає потреба в обґрунтуванні нових підходів як до забезпечення національної безпеки (неопарадигми національної безпеки), так і до розроблення відповідних та валідних комунікаційних моделей.

Новими суб'єктами комунікаційних моделей виступатимуть: ветерани війни, волонтери, закордонні українці, учасники національного спротиву, звільнені з полону, колаборанти, жителі звільнених в майбутньому окупованих територій, біженці.

Наразі вектор будови нових комунікаційних моделей має бути спрямований в бік будови нової соціальної системи. Будова спільних норм та цінностей, а також специфічних для засобів підпорядкування індивідуальних інтересів інтересам соціальної системи може відбуватися в рамках утвердження національної ідентичності за допомогою застосування ефективних комунікаційних моделей.

Питання щодо видової картини моделей комунікації достатньо повно викладені в різноманітних наукових дослідженнях. Утім здебільшого вони носять теоретичний характер і не завжди враховують конкретний контекст того чи іншого явища або події, не завжди відповідають реальному хронотопу. Більше того, потребує застосування процедура верифікації цих моделей на предмет рівня вирішення соціального завдання, співвідношення поставленої мети і досягнутого рівня зміни поведінки суб'єкта комунікації і рівня розвитку соціальної системи.

На думку В. Карлової „нова нормативно-ціннісна система українського суспільства має відображати цінності, інтереси й ідеали всіх соціальних груп та виступати результатом їх реальної взаємодії” [4]. Розвиваючи дану позицію Т. Озерова відзначає, що „йдеться про новий комплекс суспільних уявлень, за допомогою яких можна формувати нові структури свідомості, нову ментальність нації в її культурно-історичній єдності та духовній суверенності [5].

Відтак ритуалізованість патерналістської моделі комунікації, яка зберігається під час війни, не може бути продовжена і у повоєнні роки, оскільки по суті вона є декларативною і символічною, не враховують строкатість сучасного повоєнного суспільства.

Атомізація українського суспільства певним чином сприяла початку агресивної війни у 2014 році, через що окремі концепції децентралізації та пропагування децентралізації як принципу політичного управління вважається нами такими, що є не на часі. Після війни акцент має робитися на консолідації [6], інтеграції, єдності, на засадах структурації менталітетної бази [7] і відповідно доцентрових ідеологемах та концепціях і будові відповідних ним комунікаційних моделей.

Питання неопарадигми національної безпеки не є новим, однак його значущість підсилюється складністю як внутрішніх чинників, так і *зовнішніх чинників*, які впливатимуть на реалізацію суб'єктності Україною як самостійної та незалежної держави. Саме тому важливим при розробленні комунікаційних моделей виступає вивчення системних трансформацій комунікаційного простору різних країн [8-9], формування реальних та дієвих шляхів долання амбівалентності [10], а також не лише пошуку місця в інтеграційних процесах [11], а й реального місця в новій комунікаційній інфраструктурі.

Комунікаційні моделі розроблені в контексті утвердження національної ідентичності в рамках реалізації неопарадигми національної безпеки стануть запобіжником утягнення нашої країни до кола мімікуючих типів

регіональної і трансрегіональної ідентичності, які формують „спільну ідентичність, засновану на тих чи інших загальних ідеологічних, прагматичних перевагах і принципах” [12, с. 66].

Важливість розроблення актуальних комунікаційних моделей, враховуючи сучасні технології конвергентного мейнстріму [13] лягає в контекст загального вектора формування комунікативної стратегії України [14], на яку впливатиме низка *чинників*: атомізація суспільства; спроби диференціації суспільства за різними ознаками; недостатня могутність загальнонаціональних зв'язків; можлива регіоналізація військових, а згодом і політичних еліт як наслідок децентралізації і слабкості центральної влади в Києві; неефективність ветеранської політики; неефективність державної політики з відновлення та розвитку інфраструктури та територій.

Переконана, що сучасні комунікаційні моделі мають будуватися на засадах: прозорості, чіткості, зрозумілості, сталості та законності практик ухвалення рішень та їх подальшої реалізації. В їх рамках має бути закладено принцип діалогізму, плюралізму думок, відсутності імперативності суджень, активної участі громадян та інститутів громадянського суспільства в житті держави і реалізації власної ідентичності через активні дії, нелінійність, взаємодію та соціальну активність.

Комунікаційні моделі можуть стати рушієм інновацій, створити комфортне середовище для продукування інноваційних знань, залучення прямих іноземних інвестицій, втілення кращих зразків зарубіжного досвіду, будову високотехнологічної держави. Додатковим завданням в рамках проголошених напрямів розвитку комунікаційних моделей виступає формування кластеру їх пасіонаріїв та бенефіціарів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Споришев К.О. Механізми державного управління системою інформаційно-аналітичного забезпечення сил безпеки України. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за

спеціальністю 25.00.05 – державне управління у сфері державної безпеки та охорони громадського порядку. Національна академія Національної гвардії України, Харків, 2024. 444 с.

2. Ліпкан В.А. Неопарадигма національної безпеки. Право України. 2002. № 11. С. 19—23.

3. Діджиталізація та права людини: збірник тез Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Хмельницький, 30 березня 2021 року). Хмельницький: Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова. 2021. 395 с.

4. Карлова В. Духовні цінності в структурі національної самосвідомості: українські реалії URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kvvsur.pdf>.

5. Озерова Т. Ціннісний дискурс у контексті постмодерної культурної парадигми. Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. 2013. №2 (58). С. 51–58.

6. Оржель О. Консолідація українського суспільства на основі національної ідеї: перспективи й обмеження (з точки зору європейського досвіду). Вісник Національної академії державного управління. Філософія, методологія, теорія та історія державного управління. 2012. №6. С. 28-38.

7. Масляк П. О. Менталітетна база геостратегії Росії й України: теорія і практика ХХІ ст. Українознавство. 2022. № 3. С. 162–164.

8. Брусиловська О. І. Політико-системні трансформації в регіоні Східна Європа у 1989–2004 рр.: аналіз політичної думки. *Міжнародні відносини та політика держав в умовах глобальних трансформацій: аналіз сучасної політичної думки* : монографія / Є. В. Багацький, О. І. Брусиловська, Є. В. Габер, С. В. Глебов, В. А. Дубовик та ін. Одеса : ОНУ, 2016. С. 154–182.

9. Брусиловська О. І. Системні трансформації посткомуністичних країн Європи. 1989–2009 : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України; Одеський нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, Ін-т соціальних наук, каф. міжнар. відносин. Одеса : Астропринт, 2011. 448 с.

10. Рябчук М. Долання амбівалентності. Дихотомія української національної ідентичності — історичні причини та політичні наслідки. Київ : ПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2019. 252 с.

11. Україна в міжнародних інтеграційних процесах / В. В. Копійка, М. С Дорошко та ін. ; за ред. В. В. Копійки ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ : Київський університет, 2015. 575 с.

12. Постельжук О. П., Валюхх Л. І., Невинна Г. Я. Політика ідентичності в контексті здійснення безпекової політики України у сфері державного управління. Інвестиції: практика та досвід № 7/2021. С. 62-70. DOI: 10.32702/2306_6814.2021.7.62

13. Даниленко С. І. SMART- аргумент конвергентного мейнстриму сучасних медіа : *Міжнародна інформація: концептуальні та прикладні виміри*: матеріали міжнар. наук. конф. з нагоди 20-річчя заснування спеціальності „Міжнародна інформація” в Україні, (19 квіт. 2013 року, м. Київ). Київ : [б. в.], 2013. С. 56–58.

14. Яковець А. В. Комунікативна стратегію Китаю. *Сектор безпеки України: актуальні питання науки та практики* : зб. наук. статей, тез доп. та повідомл. за матеріалами XI Міжнар. наук.-практ. конф. (27–28 квіт. 2023 р., Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, м. Харків). Харків : Друкарня Мадрид, 2023. Ч. 1. С. 307–312.